

балансування між вітчизняним компонентом і світовим, а також – між підкомпонентами зарубіжного. Теоретичний курс літературознавства при цьому поки передбачений як окрема дисципліна, котра формально не впливається в зазначену інкорпорацію.

У контексті проблем укладання синтетичного компаративного курсу у ЗВО необхідно вказати й на аналогічні ризики під час упровадження компаративних курсів літератури в ЗЗСО, котрі часом уводяться без належного комплексного аналізу й фахової компаративістичної експертизи.

Зазначений комплекс проблем для вітчизняної практики викладання літератури є досить гострим і потребує вирішення шляхом комплексного системного аналізу.

Дев'ятко Наталія Володимирівна,
кандидат філософських наук, доцент,
кафедра філософії,
Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти» ДОР

ПСИХОЛОГІЧНО-ФІЛОСОФСЬКІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ПОВІСТІ ГАЛИНИ КИРПИ «МІЙ ТАТО СТАВ ЗІРКОЮ»

Сучасна українська історія має чимало складних сторінок, звернення до яких може бути травматичними як для дітей, так і для дорослих. Важливими подіями сучасності є Революція Гідності 2013-2014 років і подальша російсько-українська війна, яка триває досі. Щоб мати важливий психологічний досвід національного становлення і гармонійного співіснування як з однолітками, так і в складному дорослому світі, юна особистість повинна отримати досить високий рівень психологічної ініціації. Це можливо завдяки проживанню життів персонажів художніх творів та перейманню їхнього життєвого та емоційного досвіду.

Питаннями впливу художньої літератури на дитячий світогляд у різні часи займалися українські дослідники, чийм головним науковим інтересом є

література для дітей та юнацтва. В Україні це насамперед Н. Богданець-Білокаленко [1], Н. Герасименко [2], Т. Качак і Т. Близнюк [4], В. Кизилова [5], Я. Кулінська [7], О. Слижук [10]. Твір Галини Кирпи «Мій тато став зіркою» [6] був опублікований у 2015-му році й отримав схвальні відгуки від критиків. Зокрема, про повість писали Р. Жаркова [3], К. Міщук [8], А. Позичайло [9]. Здебільшого наукове осмислення цього твору відбулося після 2022-го року, що зумовлено важливістю змісту повісті та її потенційного впливу.

Коли автор пише для дітей, має чітко усвідомлювати, що розповідати про такі події як Революція Гідності і війна, напрочуд складно, можна перетнути межу і тим значно підняти віковий ценз твору. Це великий виклик для реалістичного твору. Казкові твори будуються за зовсім іншими принципами, набуваючи додаткової метафоричності, що допомагає говорити на складні теми, не вдаючись до підняття цензу за рахунок психологічної реалістичності та прямої асоціативності, яка обов'язково виникне під час читання. У повісті Г. Кирпи також присутня метафоричність, але цей прийом використовується авторкою, щоб передати особливості дитячого світобачення, що їй вдається напрочуд вдало.

Головна героїня – юна художниця, яка осмислює свої почуття і думки через малюнки. Дівчинка має розвинений дар емпатії та образне мислення. Через малюнки постає і світ навколо неї, що дозволяє юній аудиторії сприймати текст без додаткової травматичності. Хоча, звісно, зовсім маленькі читачі потребуватимуть коментарів від дорослих щодо цієї книги, що знизить можливий травматичний вплив і буде гарною психологічною підтримкою.

За сюжетом, батько головної героїні багато часу віддає Революції Гідності. Він майже постійно перебуває на Майдані, куди пішов, аби захистити свою родину, щоб у його рідних було гарне майбутнє. Майдан описується правдиво, без замилювання та зайвого героїзму. Протистояння важливе, це розуміє і дівчинка, і її вагітна мама, хоча обом важко відпускати їхнього коханого татка.

Ось як описує авторка емоції своєї героїні: *«Потім тато дедалі частіше не приходив додому ночувати. Мама потроху почала звикати, що на Майдані він потрібніший. У нього там була своя барикада, казала мама. І море однодумців. А от я так і не звикла. Мені самій довелося домальовувати високу*

тополю до самого неба. Але минула ніч, друга, третя, а тато все не приходив. Я вже збилася з ліку, скільки було тих безтатних ночей» [6, с. 8].

І в одну з таких ночей стається трагедія – батько головної героїні гине. Ось тут авторка вдається до найбільш яскравої і глибокої метафори, пов'язаної з давніми уявленнями українців про світ. Мама каже, що тато «став зіркою». Не зважаючи на метафоричність, його смерть не описується відсторонено чи як випадковість. Це вбивство є страшним злочином, який має отримати покарання. Головна героїня вважає, що таке не могла зробити людина, яка знає, наскільки гарним є її тато: *«Я торопію так, що не можу ворухнути губами. Як це – вбили? На Майдані? За що? Мама каже, що вбивцю розшукають. І неодмінно знайдуть. Не сьогодні – завтра. Але я певна на всі сто: тата вбив той, хто не знав, що його нема за що вбивати. Той, хто не бачив його усмішки й не чув його голосу. Лише той! Бо хіба можна такого тата вбити навмисно?!» [6, с. 14].*

Завдяки цьому авторка ненав'язливо показує, що вороги Майдану – це «не люди». Зважаючи, наскільки жорстокою є російсько-українська війна, а протистояння між нашою країною та ворогами-загарбниками майже одразу перейшло у світоглядну площину, можна говорити про пророчий аспект твору.

У повісті образ батька написаний дуже сильним. Він – це та людина, завдяки якій донька пізнає світ. Все її буття бачиться крізь призму світогляду батька, тому дитина постійно його згадує, він живе у її спогадах. Можна сказати, що у цьому збірному образі втілилися всі захисники України, загиблі на Майдані і під час подальшої російсько-української війни.

Дія другої половини повісті відбувається навесні 2014-го року під час анексії Криму та наступу російських військ на сході України під виглядом так званих сепаратистів. Люди тікають із місць бойових дій. Серед нових знайомих головної героїні є діти вимушених переселенців.

Дуже важливо, що дівчинка не має претензій до цих мешканців східної частини нашої країни. Навпаки, вони показані як такі самі діти, подібні до її місцевих однолітків, але які пережили свої трагедії втрати дому. Всі вони подорослішали, що зумовлює розвиток їхніх особистостей, про що свідчить глибока філософія роздумів. Можна навести кілька таких прикладів: *«– А як по-голубиному війна? – помітивши на піску сліди від лапок голубів, питаю я. Павлусь довго-предовго мовчить. Мабуть, згадує, аж поки й каже: – Я думаю,*

такого слова голуби не знають» [6, с. 29]; «Цілі вечори ми просиджуємо з ним на заскленій веранді, і спати нам геть не хочеться. Бо з Павлусем цікаво. Він дуже багато знає. Особливо про танки, гради й гармати. – І хто додумався називати танки «Тюльпанами», «Акаціями», «Гвоздиками»?! – обурюється Павлусь. Я обурююся разом із ним, якщо не більше. Такі назви можна давати хіба що цукеркам, а не танкам» [6, с. 30]; «Війна – то не просто написане на піску слово, яке можна стерти прутиком. А потім розгладити пісок, де з часом буде видно лише сліди голубиних лапок» [6, с. 35] тощо. Наявність такого суттєвого самоусвідомлення героїв твору має важливий психологічний вплив на аудиторію, оскільки таким чином стверджується, що випробування не лише ранять, але й можуть сприяти розвитку, що дуже важливо за сучасних умов.

Загибель тата головної героїні і переживання інших дітей не протиставляються, бо всі вони потребують підтримки, чому успішно вчаться, усвідомлюючи втрати, на своєму дитячому рівні розуміючи причини болю інших і допомагаючи пристосуватися до нового життя, де ніхто не буде зайвим.

Головною ідеєю повісті є перемога життя над смертю. На велике зимове свято народжується молодша сестричка головної героїні, яку називають Йорданою. Життя триває, а любов, взаєморозуміння і підтримка є цінними для кожного. І це також дуже важливий досвід для юного покоління. Переживаючи трагедії головної героїні та її нових друзів, юні читачі навчаються цінувати життя і свою родину. А якщо мають втрати, цей твір (із умовою фахового коментування дорослими) може допомогти подолати наявну травму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданець-Білокаленко Н. Розвиток літератури для дітей середини ХХ – початку ХХІ століть. *Дитяча література. Твори українських письменників II половини ХХ – початку ХХІ століть*: навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. 480 с.

2. Герасименко Н. Словами очевидців: література від Євромайдану до війни. Тернопіль: Джура, 2019. 128 с

3. Жаркова Р. Про дитячу пам'ять пам'ятей. URL : <http://www.barabooka.com.ua/pro-dityachu-pam-yat-pam-yatej/>.

4. Качак Т. Б., Близнюк Т. О. Війна в сучасній українській літературі для дітей та юнацтва. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. № 209. С. 151–157.
5. Кизилова В. Художня специфіка української прози для дітей та юнацтва другої половини ХХ століття: монографія. Луганськ: Вид-во ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2013. 400 с.
6. Кирпа Г. Мій тато став зіркою. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015. 38 с.
7. Кулінська Я. Історичний факт і література для дітей (на матеріалі прози сучасних письменників: роману О. Захарченко «Вертеп», повісті Г. Кирпи «Мій тато став зіркою», «Казки про Майдан» Х. Лукашук і казки Р. Романишин і А. Лесіва «Війна, що змінила Рондо», «Повернутися з війни» Н. Нагорної та ін.). *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2020. 16. С. 35–40.
8. Міщук К. Світ, у якому живе світло. URL : <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2015/11/17/073212.html>.
9. Позичайло А. «Мій тато став зіркою»: для дорослих з дитячих уст. URL : <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2015/11/25/072651.html>.
10. Слижук О. А. Формування у молодших підлітків поняття про героїчну особистість у процесі навчання української літератури. *Науково-методичний вісник*. 2022. № 1–4 (99-102). С. 83–85.

Жукович Інна Іванівна,
старший викладач кафедри англійської мови,
Військовий інститут телекомунікацій та
інформатизації імені Героїв Крути

ТЕМА ВІЙНИ У ХУДОЖНІЙ КОНЦЕПЦІЇ АНТИУТОПІСТІВ ХХ СТОЛІТТЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ РОСІЙСЬКО - УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Література — це яскраве віддзеркалення дійсності крізь призму літературного слова. Кожен літературний твір розкриває і досліджує широкий спектр проблем людини засобами художнього слова: екзистенційний вимір людського буття у площині минулого, майбутнього і сьогодення.